

ШРНОГОРАЦ.

НЕЋЕЉНИ ПОЛИТИЧКИ ЛИСТ.

БРОЈ 38.

На Цетињу у Суботу 16. Октобра 1871.

ГОДИНА I.

ШРНОГОРАЦ излази један пут неђељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по год. 3; четврт год. ф. 1. 50. н. — За СРБИЈУ год. ф. 7; по год. ф. 3. 50. н. — четврт год. ф. 1. 75. н. — За све друге земље год. ф. 8; по год. ф. 4; четврт год. ф. 2. — За огласе плаћа се за ред 5 новчића. — Дописи, предплата и све наручбине шаљу се уредништву на Цетињу преко г. Петра Рамадановића у Котору.

УГУШЕНА БУНА У ВОЈНИЧКОЈ ГРАНИЦИ.

Јавили смо у своје вријеме за немир, који се појавио у војничкој граници, у огулинској пуковнији. Истом приликом изrekli смо своје увјерење, да устаканак није из народа, да је немирен, и да је само неколицина људи занесена од познатијех запешетака, па због тога да ни учињени покушај не може имати никаква успјеха. То се доиста и обистинило, јер је немир у самоме зачетку угушен. По томе тај догађај не би заслужио никаква даља обзира, јер је остао без свакијех даљијех пошљедица. Но има људи који су ради да му даду силом озбиљни значај и да га у томе подржавају. Ти људи нијесу нико други, него непријатељи српско-хрватскога народа.

Тако онога часа, када са немир појавио, нијесу имали они пречега посла него да га доведу у свезу са народном странком, и ако је то крајња безсмислица, јер ће је Старчевић, Квартерник, Бах и њима равни лупежи, ту је немогућно и замислити народну странку, као претставника народа, којег су жеље јасне и јавне.

Шта српско-хрватски народ у аустријској царевини хоће, то се зна, јер он то не крије, него преко својих заступника јавно исповједа, као што је учинио и у пошљедњој изјави од 20. Октобра. Пут, којијем он жели испунити жеље своје, то је јаван, законит. А мисле ли непријатељи његови, да су га сузбили у такав положај, да њега тијем путем не може ништа постићи и да се мора прихватити крајњијех мјера, онда треба да знају, да народ неће тражити Квартерника, да му на каруцама са четири коња предводи чету и да неће тражити Баха са 15,000 лупешки украћенијех флорина, него да он има доста и својих врхуњих синова и пуно снаге и срстава у себи, да силу силом сузбије и своје неоскрњено право високо уздигне над погажењем противницима. Но ми не вјерујемо да је до тога дошло, не вјерујемо јер нам још трајуће стрпљење народно подржава то увјерење.

Ми смо поуздано држали, да ће извјесни најамници одустати од свога каљавога посла, кад увиде, као што и сваки увиђа, да је ствар ништава. Али они противно раде. Њима је чисто до тога стало, да сгварају неприлике народној странци, да тежњама њеним не само отежавају пут, него ако је могуће и са свијем затворе. За то говорећи о немиру окривљују посредно час сами народ а час доводе Старчевићеву странку у свезу са „интернационалом“ па и са самијем „тајнијем рускијем комитетом“, да би ствар само страшнија изгледала.

У таквоме поступању бјеху најревностнији листови мађарске владе. За то су они сада у невидљиву мрежу овога устанка сплели свакога, за кога мисле да им стоји још и осим српско-хрватскога народа на путу велике славе мађарске. Ту су наравно на првоме мјесту Чеси који са својим поравнањем велике јаде задају Мађа-

рима. Чеси, веле они, буне Хрвате и помажу им против Мађара. Тако далеко ићи и давати чак толики значај једноме најнесмисленијем и безначајном немиру, наравно да је то у стању у свијема којијех се то тиче изазвати сумњу, да влади не само да није противно, што се ови перед догадио, него да она баш жели озбиљнијех заплета, који би тада оправдали њезине насилне, неправичне поступке према народу.

То мишљење обузело је већ јавно мњење и ми га налазимо осим у нашијема и у једноме од чешкијех листова. „Кад је владина партија, т. ј. мађаронска, вели „Народ. Листи“, при пошљеднијем изборима пропала, усудио се хрватски министар, гроф Пејачевић, који је у осталом човјек веома ограничена духа, врло неучтивијем начином изразити се, да смо ми Чеси послали много полица у троједну краљевину, да би се тамо различне тајне агитације против Угарске предузеле. А када је у Раковици немир бујнуо, сетисмо се грофа Пејачевића и непреварисмо се. Јер и сада још можемо наћи у свијема званичницијем и дуалистичнијем листовима, да смо ми Чеси узрок огулинској побуни. Ми смо истина спремни па то, да нам Деаковски листови кажу, да се не мјешамо у ствари преколатавске. Но када се исти листови у наше ствари мјешају и наше основне чланке различно и најнеповољније тумаче, онда имамо и ми право, да претресемо он, што се догађа с ону страну Литаве. Прије свега ваља Мађари да се сјете, да нема ни једнога народа у аустријској монархији, који је у погледу на народности оно пачело „ништа за нас без нас“ тако поврједио, као мађарски народ, када је за својом сопственом аутономијом тежио. Ови исти Мађари викали су Шмерлингу и Белкредиту: „Ништа за нас без нас“, а сада, када су своју самосталност постигли, сада остале народности у Угарској насилнички угњетавају, народности, које сачињавају већину у земљи.“

За тијем говори исти лист о војничкој граници, и вели, како је Андрашије при разграничењу поступао с Граничарима као и са стоком и да је разграничење између осталог и за то предузео, што је влада мађарска своју финансијску невољу наумила да подмири са граничарскијем шумама. Граничари су се због тога уплашили да не изгубе своја имања и дошавши до очајања готови су на устанак. И у томе, вели, лежи прави узрок устанка.

И то доиста јесте. Ми нећемо разбирати, је ли Квартерник са својијем друштвом самостално радио на побуну, или је као што се сумња, и сам био оруђе за постижење изајеснијех цели, које би биле можда у интерес некоме а српско-хрватскоме народу извјесно на штету, али да су побуњеници пристали уз Квартерника за то, што им је претстављано, да ће им Мађари упропастити њихово имање и самосталност њихову, то је најмогућније. И по томе овај устанак, и колико је без значаја, ипак је догађај, који би могао Мађаре научити памети. Са Границом и са осјећањем српско-хрватског народа нека се неиграју и нека његово стрпљење не стављају дугу на

пробу, јер се може одиста изродити оно, што је у овај мах сретно одклоњено. Па и ако се каже, да се у мутној води најбоље лови, нека се не уздају богатома ђару. Јер народ, особито када зна да је изазван, неће се дати располагати по туђијем интересима, него ће онда терати до краја да све своје интересе ностојеће одбрани, а изгубљене поврати.

Из истијех узрока могло би се пријатељски препоручити влади мађарској, да не прави од муве међеда, него да фали Бога, што је овај покушани устаканак у самоме зачетку остао угушен. Врло неповољне пошљедице може имати по њу, ако она буде тражењем узрока устанку тамо, где га нема, подрађивала то мишљење у народу, да је раковички устаканак она сама желела, како би своја незаконита поштепања, досадања и будућа према народу у троједници могла оправдати. Влада мађарска треба један пут да се увјери, да није то пут, којијем ће утврдити свој положај, него једино потпуно задовољење својих народа с једне стране и с друге неподривање ческога поравнања. Ако дуализам има живота, оно је једино федералистички, а овоме данашњем су — дани избројани.

У АМАНЕТ СРБИНУ И СРПКИЊИ. *)

Драги роде српски! Теби је познато да је наш народ српски још одавна, због несрећне судбине своје, политично на четворо а вјерозакопо на троје подијељен и разкомадан. Познато ти је, да опште тјело, предрате нам праћедовске велике Србије, заклети и крвни душмани наши, из подмуклих и ниских намјера својих, злобно нам и крву и државу разпарчаше, и сваком згодном приликом све и сва чинише, што гођ знадоше и умједоше, да нам и само српско име — народност нашу — сатру и са лица земље изкорјене. А то чинише за то, што јуначки народ српски и слободоумни дух његов њима бијаше три у оку и крв пред очима; јер увиђаше и прорицаше из тадашњих дјела наших да ће Српство кад тад изнова ускренути и велико постати, да ће тиме прво њихове подле намјере осујетити, а друго да ће српство својим слободоумним духом и у друге сусједне народе уливати свети дух слободе и јунаштва, чиме ће и они свакој тиранији коње срсити и вјечнајој намјати отијевати, па тиме за просвету, напредак и срећу рајска врата свему човечанству отворити.

Пошто нас, дакле, разкомадаше, и тиме обезснанише, кроз вјекове и кроз ужасне и нечунене борбе, кроз свакојаке интриге и лукавство успједоше те нас умањити тако, да од оних многих милијунах пријашњих Срба данас тек ово четири милијуна душа са српским именом поносе се и дичи; а остало, ах! све остало, и ако и данас нашим праћедовским језиком говори постаде, по лукавом наговору душмана наших заклети непријатељ и гонитељ имену српскоме као и сами туђинци наши и њихови. Па и тај

*) Овом приликом обраћам пажњу свакој српкињи која читати знаде и братски је молим да буде тако добра прочитати писмо, које је „српкиња“ цјелокупног српства упућено, што се налази на страни 41. у књизи: „покушај за народно и лично унапређење“; и позите уз то на страни 198. исте књиге: „тежње и разговори узоритих и штетних српкиња“; јер тамо ће доста лијепе уке наћи, па да свака сачува своје здравље, образ и поштење, да буде права и достојна мати дјете, честита суруга, врсна домаћица, вазана васпитатељка и узор грађанка и српкиња.

дивни и честити остатак што енигматички вјери и народности праћедовској, морао би, можда, силној и многобројној навали душманској подлећи, да се није тисућама дивних бораца народних налазило, који скупљаху удвјељени народ око себе и одушевљаху духом и славом својих праћедовах, подстичући у њему још већу вољу да се бори за смрт и живот за своје предрого име српско, вјеру и слободу златну, што им драже и милије бијаше од рођеног порода, куће, имања и живота свога. Јер и онда још Српство је знало, и ако просвећено није било, да је слобода најдрагоцјенији украс човјечанства и највјернији пут који води људе, народе и све човјечанство к срећи, напредку, слави и савршенству, у коме се тек узвишено и Богом и природом одређено назначење човеково оправдати и остварити може.

У таквој крвавој, грдној и готово непрекидној борби противу душмана и противу свакојих оскудица, Српство је морало тако рећи кроз огањ и мач, кроз праћугу и штраћугу, и кроз друга безбројна најчемернија искушења прећи док се је овако као што га данас видимо одржало; јер није Српство само једнога непријатеља имало, него су га гледили, гњавили, гонили и поштрали с југа и сјевера, истока и запада.

У прилог и помоћ душманима нашим била је наша међусобна неслога, црно незнање, неспоразумјење, непознавање самих себе и слијепо подражавање туђинштина, од које заразе јоште и данас болујемо.

Након свијух тих злотворских цједјета, пошто Српство у неким крајевима свјестније и слободније дисати поче, и пошто се обавјести и познаде грдне јаде што Србина до сада због неслоге, незнања и непознавања себе самог, у сваком погледу потираще; тада многи српски родољуби подхватили се живље радити да се што јаче пробуди у народу: Идеја народности, идеја ослобођења и свесрпског уједињења, као и превелика важност јавног удружавања и договарања; јер познадоше да без јавног братског збора и договора није ни замислити да се по духу овог вјека и по потреби и жељи српства напредовати и у савршавању се може; да се жељно наше јединство оствари, и до праве подпуне слободе дође. Познадоше и увиђаше, ти племенити духови Српства, да само здружена и уједињена снага народа једина је у стању остварити тежње народа и узвисити га на тачку природног положаја и значаја његовог, с ког ће тек у историји људства достојно мјесто заузети моћи, тако, да у својој рођеној кући постане јак, срећан и напредан, а на страни славан, чувен и поштован, без чега живот народа ка' и појединог човека ништа не важи. Јер дужност је, и најоветија дужност сваком човјеку и сваком народу да с радом својим толико се узвиси и дотјера, да му се достојно рећи може: „имао се рад шта и родити.“

За то, родољуби Српства прегнуше и склопише друштво, које назваше: „уједињена омладина српска.“ — „Младо Српство“, која постави себи у најпречи и најсветији задатак да сви српски родољуби и родољубце од свију крајева Српства, озбиљски пораде, да „на основу истине и правде, а помоћу науке, са својом радњом, и сваком погледу унапређују и у савршавају себе у свеколики народ српски, да би тим заједничким радом Српство своје давнашње тежње што скорје остварило. Јер чланови „Младог Српства“ разијани по свему народу и по свима сталежима његовим, најлакше су могли проучити и дознати све праве потребе народне, све његове невоље, све тежње, жеље и осјећања као и све друге добре и лоше стране народа, на основу којих омладинска скупштина добивала је огромну грађу за боље и уесније пословање у корист народа и отачбине.

На пољу тог узоритог рада, радила је омладина: ријечју, штампом и склапањем разних друштава, која су покретала умове и цјео друштвени живот наш на бољу, бржу и савршенију радњу. Тиме је она за неколико година свога пословања доста много успјела у пробудењу свјести народне и општег унапређења, ма да су јој од небраће па и од ређене браће велике препреке стављане и разна подметања чињена, као што се је од памтивјека исто тако свима узорима људства чинило, што своју радњу на основу истине и правде, савјести и стварне науке одпочеше и проповједаше.

Омладина српска, имајући пред очима нај-

светије и најпоштеније памјере и интересе укупног народа српског, унаточ свима препрекама и таквом подметању мрачњака, није клонула духом у овом светом пословању; него је јуначки напријед корачала својој светој мети, док ове године, мађарска влада дрзну одисом својим јавно забранити скупштину уједињене омладине српске у њеној држави, рекав у одпису, да у тим скупштинама само Срби који су из мађарске државе учествовати могу, а из других земаља српства никако.

Мађарска влада и њени једномишленици тиме ето очито показаше шта мисле; — показаше да им је начело: „раздјели па владај“ па пошље поцјепану рају заузда, по вољи навијај је и уништи.

Али преварила се је у рачуну мађарска влада, јер скупштина омладинска, разумјев злобну намјеру њену, достојанствено, с поносом и с презрењем према влади и њеном изасланику једногласно одбади њен одис са укликом: „живила уједињена омладина српска“ одлучив до године тамо држати скупштину своју ће нађе земљишта да своју радњу, по гласу одлука омладинских, слободно продужити и вршити може; на којој ће скупштини уздамо се на тисуће чланова омладинских и слушаца умножити се; јер ко гођ у овоме дјелању Српства с Мађарима није он ће омладини у помоћ ићи и жртве радо чинити тој заједничкој свази српској од које вазиру злотвори Српства, гонитељи слободе и стварног напредка народног.

За идућу скупштину омладинску имамо слободну јуначку Црну Гору, у којој по жељи радити можемо и кнежевину Србију, која је, по положају сземе најпрече и најзгодније мјесто за скупштине омладинске, ће би требало бар сада да је влада по дужности својој братски дочека и сваку јој помоћ укаже, да би тиме младо Српство још већи полет у својој радњи учинити могло; јер у противном случају сав народ српски који свјестно и поштено мисли и за српство ради, морао би је осудити у истој мјери, као и свакога противника свога.

Јер, утвари, роде српски! да сваки онај који гони и цјепу уједињену омладину српску, да тај гони, врјећа, злостави и цјепу свеколико Српство — тај иде да уништи најсветије и најдраже интересе Српства; тај гони и уништи узданицу нашу којој садашњост повјеравамо а будућност у аманет остављамо; тај гони оне раднике Српства који су највише у стању заличити љуте равне што нас јоште од Косова тиште; и који су, кадри својом младом заједничком снагом свакој неправди одпор дати и сваки силедишак зауздати, оборити па и коначно га уништити. Онај, који разгони младо Српство и цјепу га у његовом раду, збору и договору, тај, па ма ко он био, наперно је своје отровне стрјеле пут главе наше српске, да нам с њима онакву рану зада од које би се толико времена видати морали док душмани наши ојачају да нас онако рањаве лакше гњечити и давити могу.

Напошљедку, незаборавимо браћо, да сваки онај који гони, цјепу и ненавиди младо Српство, што је развило свету заставу да под њом ради за напредак, срећу, славу, слободу и јединство народа српског, тај или је у самој ствари туђинац, коме доиста у интересу лежи да гази све што иде на узвишење Српства; или је глупи превлада што се од злоумисленика и крвника наших наговорити даде; или је подплаћена душа која српским рукама и устима, а душманским, туђинским срцем обара подпору садашњости и ломи стубове будућности, на којима остављамо дјепу, кућу, родбину, вјеру народност и драгу нам отачбину нашу.

Србине! уврједа ова, што ју мађарска влада као што нам и тирани азијатски — Османлије наносе, тако несмотрено нама нанесе, нека сваког Србина и Српкињу дубоко опамети, да један другоме сад или никад братску руку пружимо, братски се сложимо и измиримо ће је свађе било, те да сви као једна душа у заједничку радњу и озбиљно пословање ступимо и одважно се подухватимо уништити паклене намјере душмана наших. Нека злотворско смјерање и понашање устостручи у Србину и Српкињу вољу и ватрену љубав према општем пословању и пожртвовању, тако, да напрегнемо сву умну, тјелесну, моралну и материјалну снагу нашу за доказати заклетим непријатељима да Србин живи и да је јунак, и да умије кад треба заједничком

снагом својом стати супрот општег врага, заборавив све наше личне увреде, зајевице и међусобно баратање.

Браћо! Новине мађарске „Репорма“ веме — разумје се кроз уста своје владе — да се оте уздају да интелигенција српска неће изнова похитати на ново српско соколовање, а ми, браћо, ко је поштен Србин и Српкиња одговоримо тој душманској жељи, нашим постојаним и одважним радом и самопрегоревањем, да ми, српски соколови и сви прави синови и сестре народа српског, и доиста нећемо дуго још скупљати се на само голо саборисање и договорно соколисање, но да ћемо се скоро састати на анатомисање (сјечење) душманских костију, да тако пресјечемо једном гордијев чвор, који нам смета прећи из ропства у ојетовану земљу хананску, да у нашој праћедовској општој домовини као достојан народ самостално и дивно живимо на срамоту злотворима клетим.

Али да би смо, браћо, показали сваком душманину што значи у светињу Српства дирнути и врјећати је; да би смо праведне и свете тежње наше остварили, а кукавне и демонске намјере злотворске осујетили, нека од данас ко гођ поштено и паметно мисли и за свој род и пород ради; ко гођ има и једну циглу искру свјести од правог изображења и узоритих појмова; ко гођ је у истини, а не само на језику прави родољуб и вјеран члан опште нам мајке Србије; ко гођ има чисте и праве српске крви у прсима својим нека од данас сваки у свакој вароши и варошици Српства уреде било женска или мушка друштва, којима нека буде задатак, а уједно и најсветији аманет Српства:

Прво, разпростирати користне књиге, повремене списе и новине, што их одбори уједињене омладине препоруче, те тако да шире знање, и све што је узвишено, пробуђују свјест и стварне појмове у свима сталежима свог мјеста и околине те, а уједно да збиљски искорењавају све што стоји на пут стварном унапређењу народа, слободе и човечанских врлина, па чак и оно што ни личној ни општој ствари од користи није.

Друго, сабирати драговољне прилоге на „фонд за опште интересе српства“ (*), из ког би одбор омладински користне књиге по више реченом начину печатати, издавати и једне новине, ваљане издавати, које би у подпуну смислу све српске политичне, просветне, економске, занатлијске и у опште народне интересе заступао, и које би сваки дан излазити могле и по свему Српству по најумјернијој цјени и бесплатно дистрибуирати се могле.

Сувишак пак од те велележне закладе нека стоји и множи се за племените раднике српске у најпречем и најважнијем дјелу народном.

Такви друштва, такве новчане закладе и штампање таквих књига и новина у стању су, са усрдном и родољубивом радњом Србина и Српкиње, највише користити народу и отачбини, садашњости и будућности, слободи и напредку, моралу и сваком узоритом пословању; јер то би уништило и скрхало умне ланце ропства, а са тим би се утинуло свако друго робовање и невоље људске.

Пошто су све што додје изложисмо, Српкиње наше чуле и разумјеле, тврдо се уздамо да ће свака поштена, свјестна и родољубива више не икада заданути се племенитим духом родољубија, пословања и стварности, те да ће од сада од сваког разкошлука, **) љенствовања и готовадисања, помодарења и мајмунисања у подражењу вјетропировићког луксуза престати: те ће од свију тих изличности и убитачног разкоштва уштедити и на овај најсветији одтар народног пословања жртвовати. А то ће, уздамо се, још радије учинити кад се сјете да су сестре њихове Италијанке и Американке својим пословањем, одважношћу и жртвовањем више учиниле за унапређење, ослобођење и уједињење Италије и Америке, него ли п сами мушкарци. Оне су као

*) Придози могли би се давати и примати у новцу, у ствари и у разним плодовима и стоци сваке врсте. Чим је крме лакше и zgodније. А главном свотом, ако би пододбори и мјестне друштине одобриле могао би главни омладински одбор Рјковати давајући рачуне и омладинској скупштини и мјестним друштинама и пододборима. Ако ли не, онда нека мјестне друштине и пододбори по увиђаности рукују.

**) Од уобичајеног разкошног живљења на тисуће зала и рјаштина рађају; јер кад неко нема средства да продужи свој разкошни живот, кога је он од неразумних родитеља или других вјетропировића уобичајио, тада ће тај готов бити сваку ницет и несајесност учинити, па било то према пријатељима његовим или према општој ствари отачбини. Он је готов и љаду служити само да великољено — разкошно живити може. Вече нам српство и у томе разумно умудри!

и дивне наше Црногорке најжешће подстицале у суграђанима и млађем нараштају ватрену љубав да раде и падају жртва иза жртве за остварење народних идеја, док падањем својим створе жост да пређе народ тамо куда жудно тежи; јер „без буке се сабља не сакова, без дима се ватре не нагрија, без вјетрова нема дивни дана, без облака, дажда и олуја нема земљи благодети праве.“

Тако исто уздамо се у здраву свјест сваког поштеног и паметног грађанина српског да ће од сада у пола мање, и два пут мање, трошити на пића, као што су: ракија, вино, пиво, шампањско, дуван и друге убитачне и излишне ствари без којих се може бити; а да ће много више но до сада утривати се да учини што веће и знатније прилоге у корист више речене свете ствари Српства и да учини прилог од себе — к себи.

Србине! кад неко жели да велику, јаку и ваљану кућу на тврдом и постојаном земљишту направи, да у њој са свом својом породицом по потреби укућана својих и по духу вјека, у колу сусједа својих спокојно и благодетно живити може, тад он најмудрије и најусрдније отвара удесну и ваљану грађу, и свјестне приљезне раднике набави да посао достојно изврше.

Честити тежњаци (они што теже за нечим) тог важног предузећа, то јест човјек и жена употребе сву снагу своју, у име те намјере, и заложив навите, ђердане, игле драгопјене, бурме и прстење; презру сваку раскош, сатнице, излишности, насладе тјелесне као и свако друго аговање, дицијање, љенствовање и готовадисање, а као врсни и честити чланови породице и увиђавности добротвори будућности најозбиљније лате се само истинског и стварног пословања и привредисања. Јер њима је најдража и највећа наслада и радост, задовољство и благовање онда када спредне потребну грађу и ограде важан и дуготрајан дом, у коме ће они и потомци њихови, на славу својих предака, срећно, славно и благодетно живити моћи.

Роде српски! кад видимо да мудар и увиђаван госа и госиница толико чине у корист свог приватног дима, и кад видимо да нас позивље глас народа и отачбине да помоћ чинимо милој нам мајци општој домовини српској, зар ћемо глуми остати и неодазвати јој се? — О, не! то Србин учинити неће према милој мајци општој Србији, која на таквом дивном земљишту величанствено престо свој шири.

Србине! погледај тај рајски простор земље од јадранског мора до Видина и Оршаве, и од Купе, Драве и Мараша до Вардара и Бојане ријеке, на којој стоји расејан, несједињен народ српски, кој. све народне и човечанске особине и способности има, што државу — државом и народ — народом, у појму садашњег вјека створити може. Погледај оне дивне и родне равнице, китњасте планине, таласајуће се брјегове и горостасна брда што у себи неизбројна блага, то јест, свакојаке руде и љековите вруће и киселе воде сакривају, садржавају. Погледај оне дивне и многе велике и мале рјеке, на којима лађе и ватреначе, пловити могу, земљу орошавати за бољи напредак плодова, и, заједно са јадранским морем и његовим пристаништима на обалама Далмације, на благоетање и напредак, промет и величину државе и народа служити могу. Погледај каквих прекрасних свакојаких плодова земаљских има, што на том благословеном земљишту родити могу, као и оваковрсне питеме и дивље животиње, којим благодетима у стању смо још једну земљу снабђевати.

Разгледај добро, Србине, ту дивну домовину нашу и о њој зрело размисли, па ћеш увјерити се да на том земљишту, у њему, и око њега ваћи ћеш да постоје сви кадри услови за вајдравији напредак, срећу, снагу, величину, славу и благодет породице, општине, државе и свега народа.

Па кад све то знамо и видимо; кад промислимо озбиљно да Српство има најдивније земљиште међу народима, да ли ће бити и једног циглог поштеног и свјестног Србина и Српкиње, који не би најусрдније и с највећим самопожртвовањем одазвали се овом светом гласу народа и отачбине, и, с pjesником ускликнули:

„Домовино! домовино!
Све смо дужни теби дат;
Јербо нам је најсветије
Све за тебе жртвоват.“

„Дужност нам је свима за те,
Жртвовати сваку ствар,
Кад нагрне душман на те,
Да нанесе теби квар.“ —

„Дужност нам је свима за те,
Устат, пасти, живит, мрјет;“
Зашт' и нашим ђедовима,
Свет бијаше тај завјет?

Слатко име, домовино!
Тко од срца не би свог
Љубио те, за те гино:
Тог љубио не би Бог.“

Јер пред цјелим човчанством, тај је измет и одрод. —

Арх. Целагић.

Цетинје, 1871. год.

На Микол-дан.

ДАЛМАТИНСКИ САБОР

завршио је овогодишњу своју радњу. Нијесмо били у стању за вријеме трајања његова извјештавати наше читаоце о њему, па за то ћемо сада овђе саопштити све закључке његове. Сабор је донио ове законите основе:

„О Заводима добротичинственим.
О миротворима о нагодбама.
О пољских шестах.
О ограничења сјеке напшјех шума.
О прениаки §. 32. фебруарског закона школског.“

О прениаки неколико §§. школског закона Маја 1869.

Нови закоп о установљењу, издржању и полагању учина.

Нови закон о правних одношајих учитељскога особља.

Закон како да обшине намирују дуг покрајинској благодјини.

Закон о прениаки обшнског реда.

Закон о прениаки обшнског изборног реда.

Закон о прениаки §§. 199 и 110 обш. реда.

Закон о прениаки §. 76 обш. реда.

Закон о пораби хрватскога или српскога и талијанскога језика у јавним уредима.

Закон како да се у обшине уведе намет на псе.

Претрешени су и одобрени разброји покрајински г. 1868, 1869 и 1870.

Такође предразброј г. 1872 и рађено је да се доскочи потреби земље највишом штедњом, имајућ пред очима сиромаштво народа нашега.

Наређено је да се прошири болница Дубровачка, да се у Шибеничкој набави стан махитим, да се доврши љена зграда Спљетске болнице.

Уређује се завод Мамулин, и пољодјелска ратила што су одавна лежала мртва.

Препоручено је Одбору земаљском да направи основу законску о ливу, о водах, о диоби мора на рибарице, и о многим користним и важним пословима.

Препоручено је влади Н. В. да се отворе државне грађевине путова и жељезнице, да би тако гладни народ нашао радње и хљеба.

Да се уведе домобранство мјесто цовачења у бивша окружја Спљета и Задра.

Да се допусти слободна сједба духана.

Да се даду њеке олакшице у исплаћивању дањба; и да се суша сматра ванредном штетом за одбитац пореза.

Да се рибарство у водама уреди.

Да се умјесте нови станови жандармерие да се јавна сигурност у земљи утврди.

Да се дјечи нашој облакша полагање у војничке заводе.

Да обшине ослободе плаћања 3 на сто оним уредим, који им прирезу побирају.

Да се лите царине производи наши, уље и вино у свом извозу.

Ријешено је преко 50 молбеница, многе од којих су лежале више година.

Допуштен је земаљски Одбор, неколика повјеренства за преглед земљарине.

Израђена је адреса Н. В. цару и краљу с којом се пошто је назначен државоправни положај земље наше, хвали политика владина која смјера на то да помири земље и краљевине и да ујамчи њихову самоуправу у ком су смислу и избрани заступници њезини на царевинско вијеће.

Израђен је и нови изборни ред за сабор..

Напошљедку саопштавамо овђе и посланицу, коју је сабор одпратио цару 2. о. м., и која гласи:

„Царско и краљев. апост. посвећено Величанство, наш честити краљу и премилостиви цару!

С коликим почитањем примите поруку В. В. у превисокој повељи днева 3. Јулија дањске године, заступници народа Краљевине Ваше Далмације; с коликом се приправношћу њој одазваше у својој препонизној посланици на В. В., одлученој у сједници овога сабора днева 3. Октобра исте године; с толиком су радошћу из исте превисоке повеље били разумјели, да међу тешким догађајима, којим онда бјеше уздрмана Јевропа, В. В. није остављало с вида важна питања унутрашњих одношајих, која цјепају разне земље и народа Ваше Монархије; — а још се веће обвеселило цијели народ, када је В. В. изволило, својим ручним писмом днева 6. Фебруара ове године, позвати садашње вијећнике Своје Круне, и наложити јим задаћу: на темељу устава свести све Ваше вјерне народе на сложено уставно дјеловање, каке би се утврдила моћ и благостање цијеле укупне државе.

Па оне веледушне одлуке В. В. ово је први пут, да на Ваш превисоки позив сакупили се јесмо у ови сабор заступници народа Краљевине Ваше Далмације; те емаграмо својом дужношћу, уз предубоко чувство вјерне поданости изјавити жеље и захтјеве заступана народа; а на одзив очинским напјерама В. В. опетовано изреченим, на измирење и нагодбу међу краљевинама и земљама, и у њих станујућим народима Ваше Монархије.

„Народ, кога ми заступамо на овом сабору Краљевине Ваше Далмације, у подпуној свјести свога права, које су му праједови установили у овој земљи, а вајамчили светом присегом и забрани и окруњени краљи, којим је В. В. законити нашљедник, као носилац старинске круне Краљевине Далмације, Хрватске и Славоније; не може да својом жељом не претече сретни данак, када ће В. В. удостојати се то право дјелом остварити; стога ми заступници народа Ваше Краљевине Далмације, сакупљени у сабору понављамо молбу, да В. В. добротиво изволи позвати законите заступнике Хрватске и Славоније, нека са законитим заступницима Далмације сложено договоре и уговоре начин и увјете, како би с потврдом В. В. обновила она државна јединица, у којој су за вјекова дијелиле згоде и незгоде, а на увеличање моћи и сјаја царевинске и краљевинске Ваше Круне; на умирење и задовољство укупнога народа троједне Краљевине, под Вашим очинским жезлом живућега; — јер смо увјерени, да би се иначе залуду тражило за тај народ редовитог напредка, и природнога развоја унутри, а тврдине и обезбједе здвора.“

Али, приправни на дјело свестране нагодбе; приправни на сваки подхват, који смјера на укријељење моћи и угледа цијеле укупне Монархије В. В., ми вјерни Ваши заступници народа Краљевине Ваше Далмације нећемо ускратити своју руку ни вијећницима Ваше Царске Круне при поменутом, од В. В. њим порученом дјелу.

Гојећи неогранично поуздање у очинске намјере В. В. ми заступници Краљевине Ваше Далмације отворито исповиједамо пред лицем истога В. В., да сматрамо као једини пут свестраној помири и нагодби међу краљевинама и земљама Ваше Монархије и међу у њим живућим народима, ако се из средине смјести у оне, и овима се даде у руке управа и законодавство у свакој струци, која не засијаца у пуно и крепко јединство царевине, прагматичком санкцијом на корист свију краљевина и земаља зајамчено.

Оваку уредбу царевине, уз потребиту зајемност доходарних посалах, ми сматрамо моћним лијеком оним љутим ранама, што су народе у обће; а наш особито, затекле из упливања туђих живаља у домаће после; — оним ранама, које су одкривене пред В. В. у препонизној посланици овога сабора днева 3. Октобра прошасте године.

Надамо се да ће вијећници Ваше Свијетле Круне, у које смо поставили подпуно наше повјерење, по овом правцу основати уставне промјене и приказати јих на царевинско вијеће, што ће В. В. најпрво позвати из разних краљевина и земаља у Беч: — за то и бирамо заступнике из овога сабора за Далмацију на то вијеће.

Царско и Краљевско Апостолско Посвећено Величанство!

Народ Краљевине Ваше Далмације изнашајући пред лице В. В. своје законите жеље и захтјеве прело изабраних својих заступника, храни у срцу смирно поуздање, да ће их В. В. добродушно примити и услишати; јер смјерају управ на увеличање моћи и благодати Ваше цијеле Монархије, ма увеличање сјаја и славе Ваше преедрне Династије, основано на задовољству свију једнако народа, живићих у краљевинама и земљама из којих се Монархија Ваша састоји; свију једнако справних вјерном оданости са свима својим силама уздржати, а, до потребе, са својом крвљу обранити ђедовско пријестоло В. В. и свето право земље.

Бог поживи, Бог заштити, Бог прослави Ваше Царско и Краљско Апостолско посвећено Величанство, Честитога нашега Краља и Преименованог Господара!

На сабору Краљевине Далмације, сакупљени заступници.

У Задру 14. Октобра 1871.

ДОПИСИ.

Из ДЕЧАНА, 1. Октобра. — Ја сам вам се из евијех крајева доста најављао о бједном животу народа нашега, и о мукама које трпи и писао сам вам више пута и о нашем несретном владци Мелентију. На велику жалост, ево ме опет принуђена, да вам се јавим.

Овијех дана трепих се у лијепу лавру Неманића, и ту се опет освједочих о нечовјечности владике Мелентија. Он је био амо дошао да измири калуђере Вискијех Дечана, који се међу собом позавадише, а сво како је то било.

Дечани имају свога честитога управитеља у лицу архимандрита Хаџи-Кирила Андрејевића. Исти архимандрит био је ове године по Војводини у Аустрији и био је у Србији да купи милостињу за манастир и рад исте цели био је и у Црној Гори на Цетињу, где је такођер скупио прилога и био особито обдарен од свијетлога кнеза Николе. Из Црне Горе дошао је право у манастир. Али тек је архимандрит Кирил путова, један калуђер, који је био најстарији у манастиру справљао замке и сплетке како би честитога архимандрита уклонио и сам постао старешина манастира. Због тога како је архимандрит Хаџи-Кирил дошао, одмах је започео с њиме распу и најзад, као тобоже, да их старији измири; црпозове он владика Мелентију, да им суди. Владика Мелентије, лако као што је, похита одмах у Дечане, јер је знао да ће ту бити њара, као што је и било, јер му је онај калуђер дао стотину дуката, да само држи њему страну и да га постави за старешину. И тако Мелентије рече: „Хаџи Кириле, ти си се скитао по свијету и ко зна шта си тамо радио и шурово си нешто у Црној Гори и за то си крив.“ Но Хаџи-Кирил знајући, да је праведан, одговори: Преосвештени владико Мелентије, ви стс Грк, и овди немате никаква права, ово је задужбина свију Срба и њу уздржавају сви Срби као свети народни споменик, и ја вас за то не питам и прођите ме се.“

Ово је било доста повода да несретни Мелентије учини што је уговорио са онијем калуђером, те сада још више окриви Хаџи-Кирила и помоћу меџиса са суварџија турскијема одправи га из манастира у тамницу, са још друга четири калуђера, који су архимандриту држали страну. И тада постаде онај калуђер, што је подмитио Мелентија, управитељем Вискијех Дечана и Мелентије и сувише још баца анатему на Хаџи-Кирила као противника свога архијереја. За тијем се врати Мелентије са највећим задовољством и са сто дуката у шпагу у Пећ, српску патријаршију, да и тамо протргуге.

Ето тако гам прође наш честити архимандрит са владиком Мелентијем, који се уорачио с Турцима, да гњечи народ наш. И још се он безаконик размеће са својом анатемом, анатема га била!

У ПЛЕВАЉСКОМ ОКРУЖИЈУ, 27. Септ. — Ево ме опет да вам јавим нешто о јаднијем Србима, који страдају под мачем и јармом тур-

кијем, јер све не може се ни исказати шта несретни Турци раде са Србима.

Богдан Бујак из села Миоча доћера жито у Воденицу да меље и самеље и почне из мучнице у вреће сипати, У том дођу четири Колашинца и опале из кубура на Богдана јадног и Богдан падне у мучницу и својом крвљу закува брашно своје. И Турци злоковни пошто га убију оду све пјевајући кући својој. Ово је било у по дана. Суда нема никаква. Јадна жена и ситна ђеца Богданова остадоше кукајући.

Из истога села Миоча изишао је Ристо Цанцолла на рад свој, да коси и тек што је почео косити провуку се тројица Миочана Турака, и опале из пушака на Риста и тако га мучки убију у сред дана бијелога и Ристу остаде коса у мртвој руци.

Антоније Јауш из села Матаруга доћера жито у Воденицу. Кад је било око два сата ноћи напану чувени зликовци Турци, обију Воденицу и убију Антонија. И пошто га убише наднесоме га над његово брашно па с његовом крвљу стану мијешати брашно. Пошто тога зло дијело извршише, онда му сипну аљине и пушке и оду пјевајући и пушке мећући.

У истом селу Митаругама изиђе Вукола, рођак Аћима Веселичића из Пријепоља, да омрси говеда, која је Аћин за трговину купио и тун занови Вукола код говеда. Кад је било у четири сата ноћи ударе на тор осам Турака. Вукола их опазивши једнијем чобавином и тако из пушака опале. А Турци Усовићи ударе на Вуколу, али га у први мах не убију. Вукола пуцаше непрестано на њих и јуначки се бранио, док му је трајало фишека. Кад се Вукола нађе у невољи стаде кликовати пандуре, који су даљини стражарили. Пандури су га чули добро, али одговоре: зар Влаху да помажемо, а брату Турчину да одмажемо. Који коље Влахе аферим му бело! И у тај мах опколе Вуколу и убију га.

У селу Крњачи дођу Колашинци ноћу и одведу четири коња Неђељка Колције, од којијех је сиром живио.

Прошлого мјесеца у селу Камена Гора нападну Турци на кућу Савића Гачевића и обију је и покупе све, што су нашли.

У селу Ранчу дођу Миочани силације и нађу кућу отворену Васа Грујичића и почну арати. Жене из исте куће стану викети, а ови српски целати уфате на то двоје ђеце да закољу свврнућу закон и говорећи: Шутити, саћемо ти ђецу поклати. Јадне жене видећи ђецу у опасности молише их Богом: Све носите, а пуштите нам ђецу! И тако ђецу пуште а из куће однесоме све што нађоме.

У истом селу Ранчу напану исте силације на тор Продана Ђуровића и оћерају три вола и двије краве.

У селу Каменој Гори одведоме Турци Његовану Томашу четири коња и Павлу Квијовићу два коња.

Сва ова злочинства починише Турци без икаква страха, јер суда нема и то је што је најгоре, јер злочинци никада не буду кажњени па се и не боје никога и чине свака зла јадној раји.

У КАРЛОВЦУ, 2. Октобра. — Из овога краја по риједко се пише у ваш лист, но није нам ни замјерити у какву смо положају, та није све зло ни у Босну — има и код нас разноврсног натежања, па да чујете у најновије доба што се зби, та вриједно је да вам јавим.

Будим Пешта, та наша пријестолница не пропушта, где год може, да нам тужни Српско-хрватски народ гњечи, познато је свако дјело те мађарске владе приликом избора за народни сабор — а затијем знаде и Јеврона одгађање и одвлачење сабора, које само на штету нашег народу пада, те кад виђе, да ће свијестан народ и то знати причекати и претрпјети, и да она ви код тих свих прилика неможе постићи жељећу жетву — окрену она у друге гусле свирати, те поче запљивати гвожђа у Крајини — мислећи та морам ја на некој начин мој њил постићи. Што је накарнала, што ли је мислила — то нек се сваг мисли, али на једном се зачу овђе код нас из стотине грла: буна у Крајини и то у Раковници.

Питаћете ко подтакну ту буњу? Како да вам одговорим. Тај велики говорџија паметни Кватерник, и некаков Бах, и имадоше са собом некакова Ракијаша. Све су то људи остатак блажене успомене Раухове, тако звани Старчевићани, које је покојник издржавао да сију смутњу између једнокрвне браће Срба и Хрвата.

Ти људи доћоме однекле, са пунијем торбама новаца у Раковницу, те за велику плаћу нађоме неколико пристапа, које они ракијом опојише, и ту се договоре: „сад ћемо одма ове Сатније заузети“, те збиља и нападоше, и убише онако пјани два војника. Видећи ту пахотећих се још неколико војника, да шале није, повуку се назад, а ови заузму заповједништво, и са тијем додатком, — ко неће с њима даће га стрјељати, те скупе око 200 људи и пођу у плашки, нападну некоје частнике од мјерачине, отму њихове ствари, и одатле из Броћанца умакну један те јави у Карловцу, а одаван у Беч, од куда заповједају да свака пуковнија имаде 2 баталиона одма тамо слати. Почну пуковније војску сабирати, те кад то ти ребелјани зачуше, крену проти турској, у то доба отргјезне крајичници те виде да ће ови да утеку са толикијем новцима, договоре се потајно, те поубијају њи сва три, а узму им новце, те сваг себи — и са тијем биће конач цјеле буње. Од куда тијем људма новци то сваг пита?

Нјесу ли ти новци из Будим-Пеште са намјером узбунити Крајину, да би је затијем посјести и разоружати могли? Има људи, који и тако мисле. Али нека нико немисли, даће Крајичник тако луд бити бунити се, уз овакове лопове, знаде он добро с киме и против кога се њему бунити ваља — кад куцне час.

(Не можемо тврдити и ако вјерујемо, да је у тамошњем народу нашем јако мишљење, да је та побуна само опака ловка намјештена од непријатеља народнијех. И баш за то можемо се радовати, што несретни запештењаци или одпадници народни неуспјеше да заведу народ у зло?)

ЦЕТИЊЕ, 15. Октобра. — Њег. Св. кнез Никола I. одликовао је овдашњег лекара г. Јована Аслана, орденом кнеза Данна „за независност Црне Горе“ трећег степена, због његове извршне ревности у лекаркој служби.

— 15. Окт. — Једно десетак дана бавила се у престоници нашој г.ђа Мерхар, Инглешиња, родом из Ирске. Она се посветила науци и већ више година путује по Јевропи научном цџу. Преко Далмације дошла је на Цетиње, а одавде је прошлџех дана отишла преко Црнојевића Ријеке и језера у Скадар. Она је, као што смо имали прилике непосредно чути, била веома изненађена са положајем Црне Горе, са њезинијем унутрашњијем развитком и на свему, што је у нашој отачбини нашла јер је била у своје завичају и у страноме свијету са свијем наопако обавештена. И сви путници новији враћали су се из Црне Горе са најпријатнијим успоменама. Нама је за то управо мило, што нас у најновије вријеме тако често походе странци, јер нас замењују у томе доиста непријатном послу, да сами себе хваљимо.

НОВОСТИ.

— Биоградске „Званичне новине“ јављају, да је кнез Милан са намјесником Блзнавцем отишао у Крим, да поздраве рускога цара. По једном цариградском телеграму опет, српски заступник у Цариграду Филип Христић, отишао је у Одесу, да ту дочека и поздраве кнеза. Исти телеграм јавља, да је тај састанак кнежев с царем издјејствовао ђенерал Игњатијев и да порти није по вољи.

— У Бечу траје једнако министарска криза. Говорећи о томе вели Шушел. „Резформа“: Нама није стало до лица, него до ствари. Ако Бајст хоће, да остане на својем мјесту, онда ваља да ради не само за опстанак овакве каква је, него за преустројство Аустрије т. ј. општ поравнање.